

Umění – architektura, 7. hodina

16. 4. 2015

Arts and Crafts, Vídeňská secese.

William Morris, John Ruskin, Adolf Loos, Josef Hoffmann
a Wiener Werkstätte

Pojmy: *ornament, Raumplan*

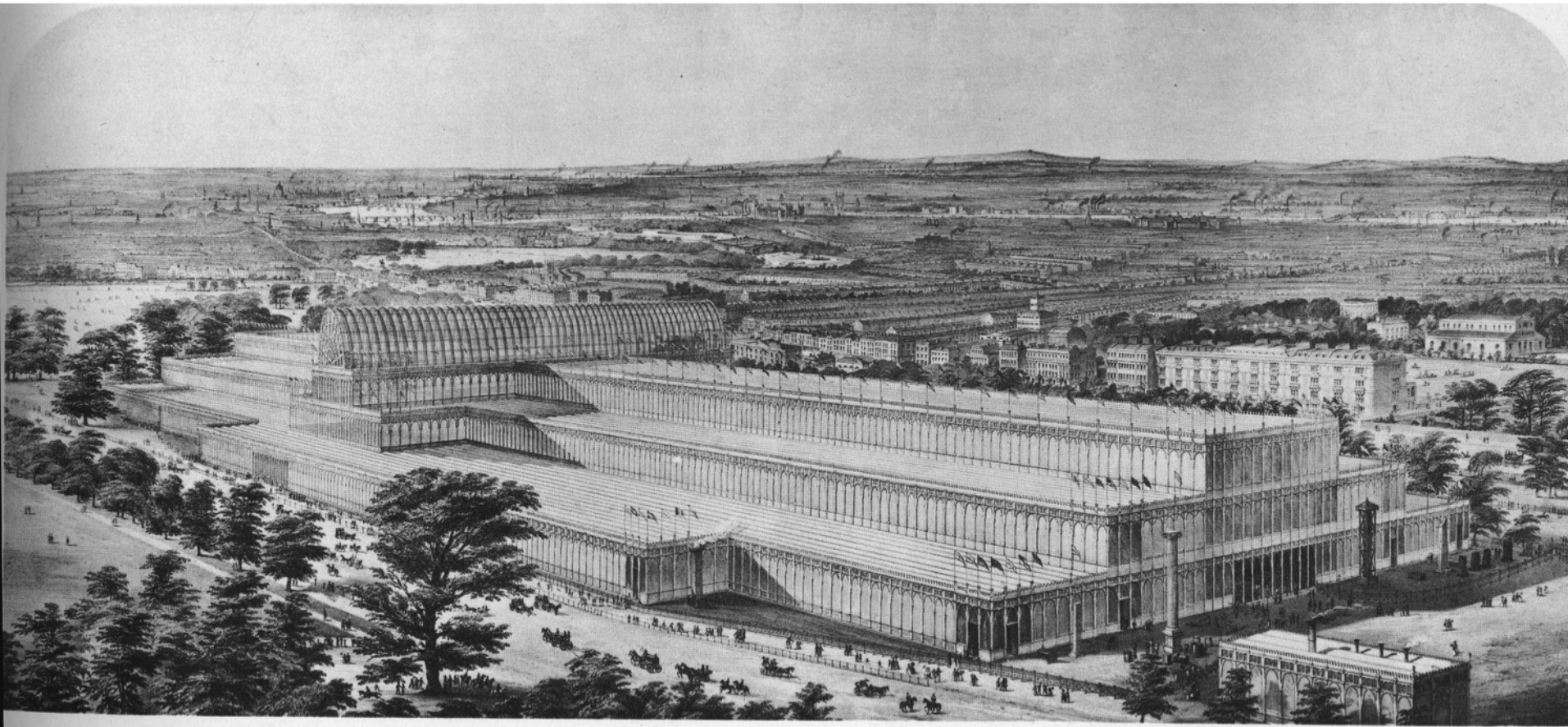
1.–15. 5. 1851: Světová výstava

**Great Exhibition of the Works of Industry of all Nations,
Crystal Palace Exhibition** (1. mezinárodní výstava průmyslových
výrobků: 6 mil. návštěvníků)

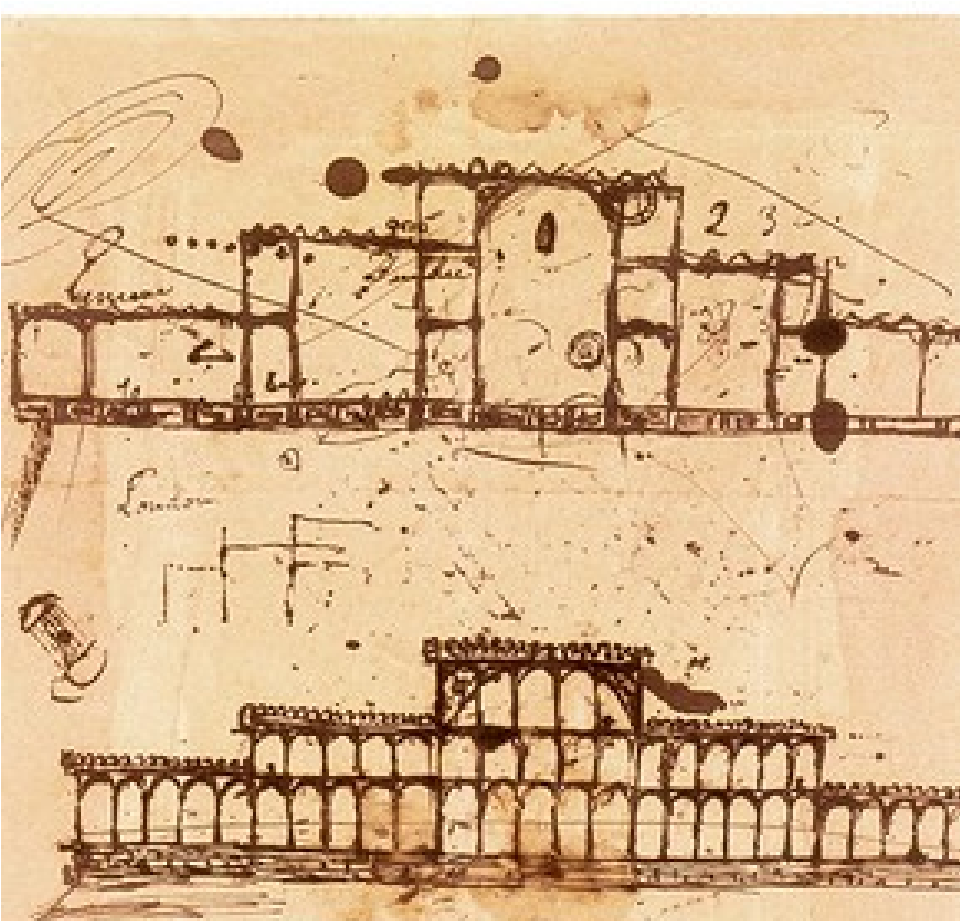

místo: Hyde Park / architekt: Joseph Paxton (materiál: litina + sklo) / počet vystavovatelů: 14.000 (z toho ½ ze zahraničí)

Hl. organizátoři: Henry Cole a princ Albert / výtěžek použit na výstavbu Victoria and Albert Museum (otevřeno 1857, sem putovala i část vystaveného zboží)

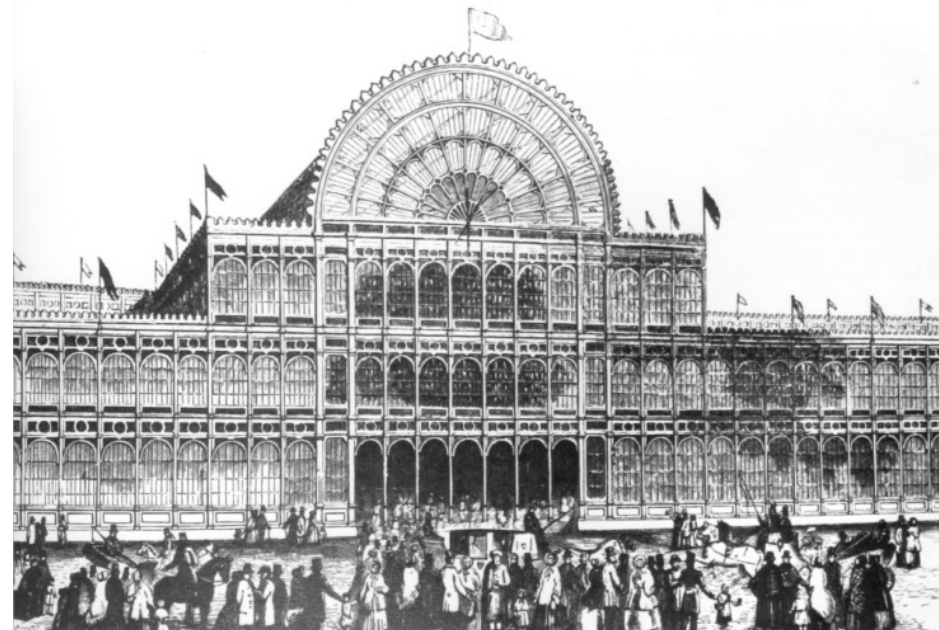

15.31 London, Crystal Palace, 1850–51, by Joseph Paxton

Veřejná soutěž na budovu (248 návrhů, porota nespokojená se všemi) / Henry Cole oslovil Josepha Paxtona: architekt skleníků – navrhuje stavbu z prefabrikátů: rychlá montáž (bez použití cihel), 300.000 skleněných tabulí

Rozloha: 562 x 124m

Expozice tuniského textilu

Expozice USA

AMERICA.

Delivered Sept. 26, 1851. Price 10s.

VIEW OF EASTERN NAVE.

Expozice výtvarného umění

Pohled do francouzské expozice

1936: budova vyhořela a již nebyla obnovena

Arts and Crafts movement

1861: **William Morris** (1834–1896) zakládá firmu (sdružení výtvarníků), jejímž úkolem je obroda umění a řemesel – specializace na interiérový design – rukodělná tradice má navázat na princip středověkých dílen (odpor k průmyslové výrobě užitého umění vlivem Světové výstavy v r. 1851 / výroba tapet, textilií, nábytku, šperku, knižní ilustrace) / stírání rozdílu mezi užitým a výtvarným uměním

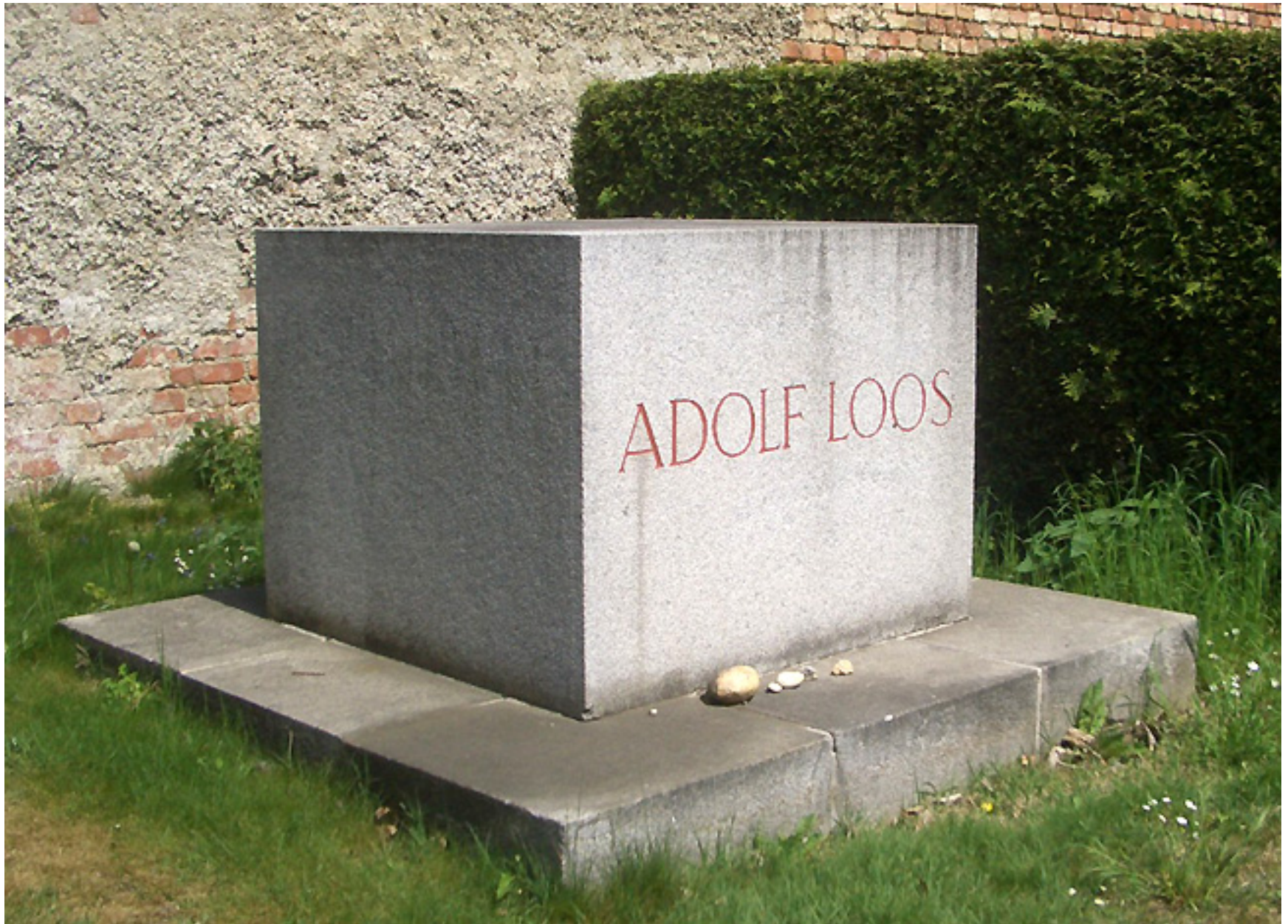
John Ruskin (1819–1900) – básník, spisovatel, malíř, výtvarný kritik, podporoval gotický revival / není přímým zakladatelem hnutí Arts and Crafts, ale oživil zájem o řemesla a podporoval bratrstvo Prerafaelitů (založeno 1848), z nějž někteří členové vstoupili do Arts and Crafts (Dante Gabriel Rossetti, Edward Bourne Jones, Ford Madox Brown)

- kritik Světové výstavy: obhajoba řemeslné výroby

Adolf Loos (1870, Brno –1933, Vídeň)

Zentralfriedhof, Wien, Skupina 0, č. 105

Autor podoby náhrobku: Adolf Loos

1897: založení Vídeňské secese

zakládající členové: Gustav Klimt, Koloman Moser, Josef Hoffmann, Joseph Maria Olbrich, Max Kurzweil, Wilhelm Bernatzik a další.

Nemá „program“, inspirace Williamem Morrisem a hnutím Arts and Crafts, proti akademismu vídeňské Ringstrasse

1898 – 1. výstava Vídeňské secese

1898–1903: vychází časopis *Ver Sacrum* (měsíčník)

1901: 14. výstava Vídeňské secese (nejslavnější)

1905: skupinu opustil Gustav Klimt

(neshody nad uměleckým směřováním)

Gustav Klimt, výmalba pavilonu k příležitosti 14. výstavy Secese (1901)

Výstavní síň Secession (1897), architekt: Josef Maria Olbrich

Ver Sacrum (1899), ilustrace: Koloman Moser

Zadní řada zleva doprava: Anton Stark, Gustav Klimt (sedící), Adolf Bohm, Wilhelm List, Maximilian Kurzweil (s čepicí), Leopold Stolba, Rudolf Bacher.

Přední řada zleva doprava: Koloman Moser (sedící), Maximilian Lenz, Ernst Stohr, Emil Orlik a Carl Moll (pozn. adoptivní otec Almy Mahler).

https://www.youtube.com/watch?v=JAOP_ucA7Zo

Wiener Werkstätte (založeno r. 1903, funguje do r. 1932)

Profesní sdružení architektů, výtvarných umělců a designérů

Vyšlo ze spolku **Vídeňská secese** – již zde důraz na užité umění

V r. 1905 cca 100 zaměstnanců (šperk, keramika, smalt, kožené výrobky, knižní vazba, kovové zboží, dřevořezba, nábytek, malba, tapety atd.)

Produkty opatřeny značkou (individuální značka výrobce)

Hlavní dílny ve Vídni na adrese **Neustiftgasse 32–34**

(ulice za Volkstheaterem) – zde i „showroom“

a vzorková prodejna

Foto interiéru
prodejny, r. 1905

Josef Hoffmann (1870, Brtnice –1956, Vídeň)

Rodný dům Josefa Hoffmanna v Brtnici (ve správě MG v Brně)

Absolvent Vídeňské akademie
(žák Otto Wagnera)

1905 – odchod z vídeňské
Secese (neshody nad pojetím
Gesamtkunswerku)

Zakladatel Wiener Werkstätte

Josef Hoffmann a Wiener Werkstätte: **Stocletův palác** (1905–1911), Brusel

investor: Adolphe Stoclet (bankéř a milovník umění)

Richard Teschner (1879, Karlovy Vary – 1948, Vídeň)

- rodák z Karlových Varů, studium v Praze
- zaměstnanec W. W. (1909–12)
- loutková představení karikující Hitlera (domácí divadlo)

Theatermuseum Wien,
25. 4. 2013 – 21. 4. 2015

<https://www.youtube.com/watch?v=JY38P-6TYQM>

Adolf Loos (1870–1933)

- brněnský rodák
- problémy se studiem (Melk, Liberec, 1889 Brno – pak TU Drážďany)
- otec Adolf Loos st. – majitel kamenické dílny a kameník (Kounicova ul.), zemřel, když mu bylo 9 let
- 1889 na vojně ve Vídni
- špatný vztah s matkou
- 1893–96 – pobyt v USA (vyděděn)
- adoptivní syn Valtr Pirschl
- 1928 – obviněn z pedofilie (soud)

3 manželky

1902–5 – Lina Obertimpfler

1919–26 – Elsie Altmann

1929–32 – Claire Beck

Známý jako:

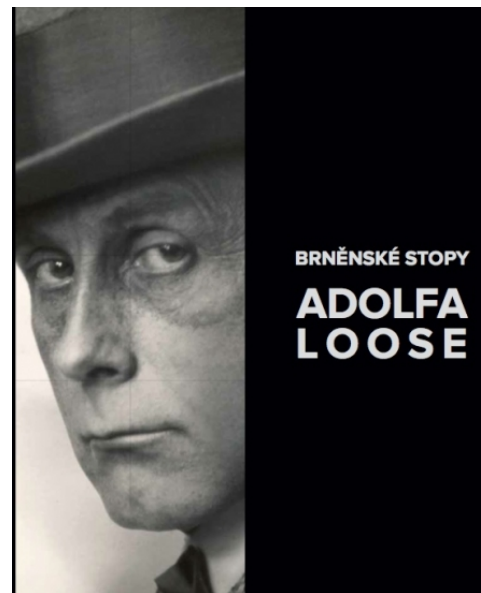
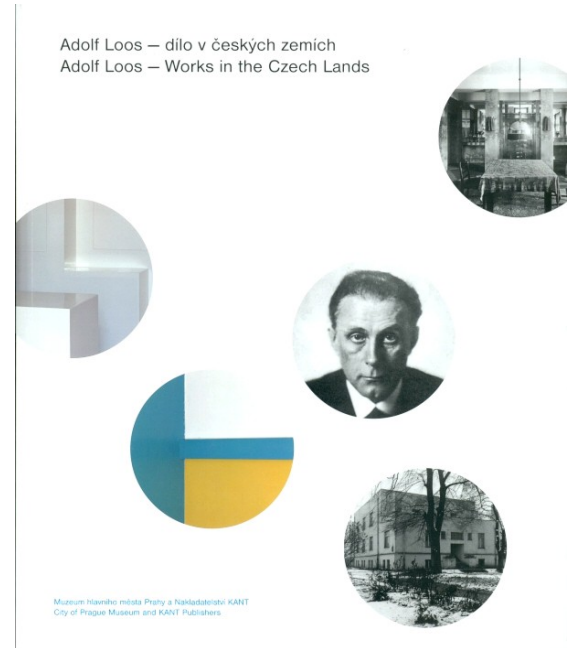
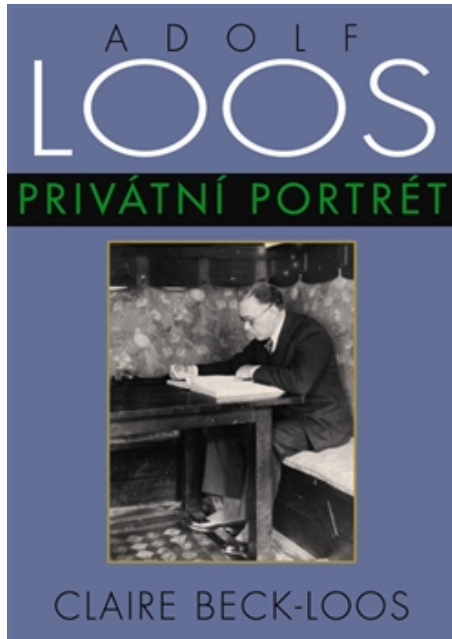
Odpůrce ornamentu
(a nepřítel svého spolužáka Josefa Hoffmanna)

Vynálezce „Raumplanu“
(způsob členění vnitřního prostoru architektury)

Přítel Oskara Kokoschky

Světobčan (takto nazýván již svými současníky)

Doporučená literatura

Dílo Adolfa Loose

- 1899 – *Café Museum*, Vídeň, Rakousko
- 1904 – *Villa Karma*, Montreux, Švýcarsko
- 1907 – *Polní kříž*, Radešínská Svatka, Česká republika
- 1908 – *American Bar* (dříve *Kärntner Bar*), Vídeň, Rakousko
- 1910 – *Haus Steiner*, Vídeň, Rakousko
- 1910 – *Goldman & Salatsch*, obchodní dům pro krejčovskou firmu, Michaelerplatz, Vídeň, Rakousko (multifunkční dům hovorově označovaný jako Looshaus)
- 1913 – *Haus Scheu*, Vídeň, Rakousko
- 1915 – *Cukrovar*, Hrušovany u Brna, Česká republika
- 1915–16 – *Villa Duschnitz* (re-model), Vídeň, Rakousko
- 1917 – *vila majitele cukrovaru*, Hrušovany u Brna, Česká republika
- 1922 – *Haus Rufer*, Vídeň, Rakousko
- 1925 – *Maison Tzara*, dům a ateliér, Montmartre, Paříž, Francie, pro Tristana Tzaru, jednoho ze zakladatelů dadaismu
- 1926 – *Villa Moller*, Vídeň, Rakousko
- 1927 – *Dům pro americkou tanečnici, zpěvačku a herečku Josephine Baker*, Paříž, Francie (nerealizováno)
- 1928 – *Villa Müller*, Praha, Česká republika
- 1929 – *Landhaus Khuner*, Kreuzberg 60, Payerbach, Rakousko
- 1932 – *Villa Winternitz*, Na Cihlářce 10, Praha 5, Česká republika
- 1928–1933 – interiéry bytů v Plzni, Česká republika

„I život, který vedeme, je v protikladu s předměty, jimiž se obklopujeme. Zapomínáme, že člověk kromě trůnního sálu potřebuje obývací pokoj. Klidně se necháváme trápit stylovým nábytkem. Narážíme do něj, až se nám na kolenu dělají boule, při sezení se nám vtlačují ornamenty do zad i do míst, kde záda končí. Od různých ornamenty zkrášlených držadel nádob se nám za poslední dvě desetiletí udělaly renesanční, barokní a rokokové mozoly.“

(Adolf Loos, **Řeči do prázdna 1897–1900**, 1921; český překlad vydal Bohumír Markalous v roce 1929)

kritika historismů
(*Řeči do prázdna*, s. 95)

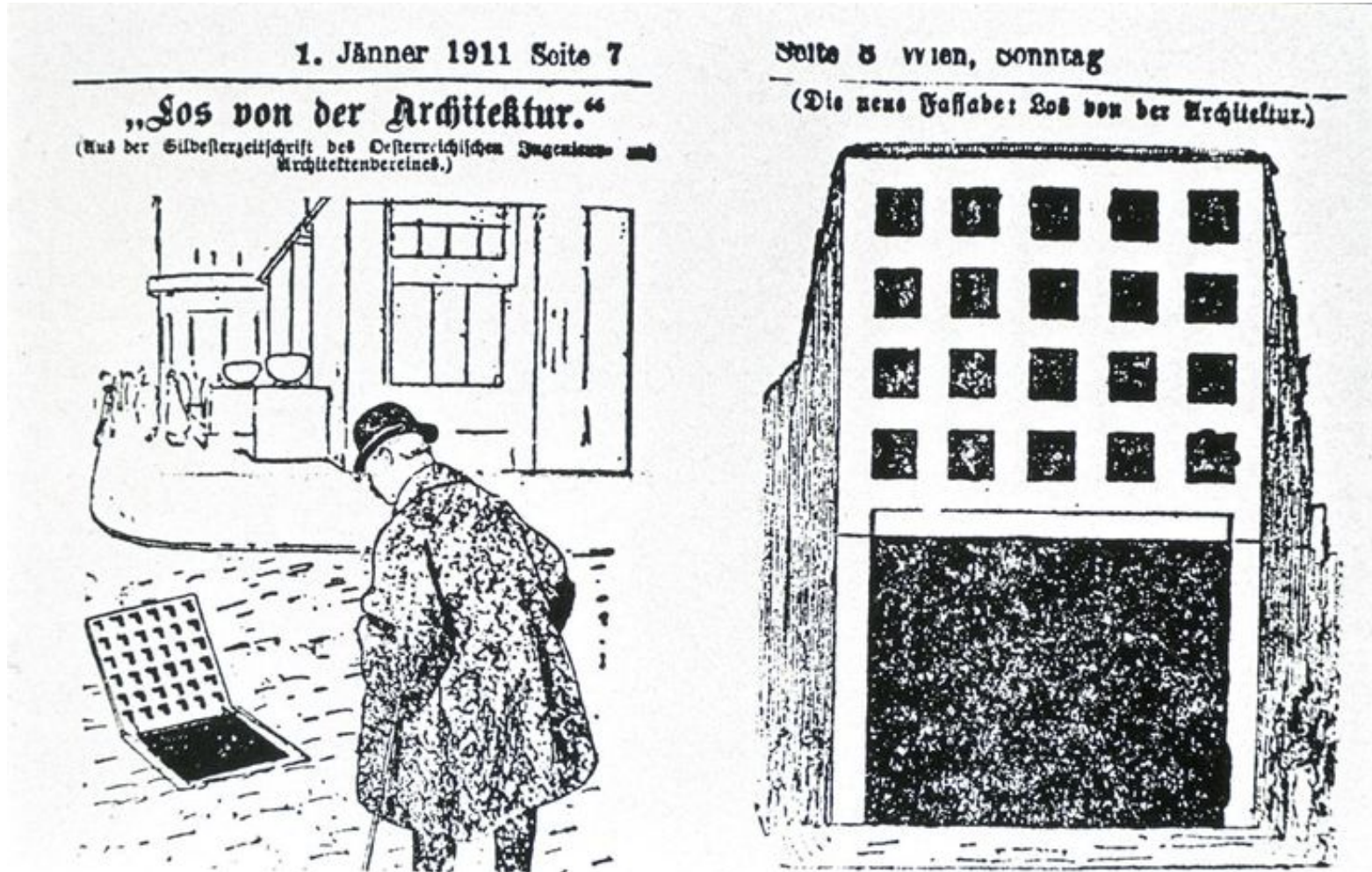

esej **Ornament a zločin** (1908),
veřejná přednáška (1910)

- škodlivá role (příznak degenerace) prisuzovaná ornamentu v architektuře v protikladu k přirozenému lidskému „pudu zdobivosti“ Gottfrieda Sempera

Obchodní dům Goldmann-Salatsch

tzv. Looshaus (1909–1911), obchod s pánskou módou,
vyvolal *skutečný skandál x Ornament a zločin*;
karikatura (1910)

Raumplan

*„Moje architektura vůbec není koncipována v plánech, nýbrž v prostorech (kubusech).
Nenavrhují žádné půdorysy, fasády, řezy.
Navrhují prostory. U mne neexistuje žádné přízemí, první patro apod...*

*U mne jde pouze o související kontinuální prostory, pokoje, předsíně, terasy atd.
Patra se prolínají a prostory na sebe navazují. Každý prostor potřebuje jinou výšku: jídelna je přece vyšší než spíž, proto jsou stropy prokládány v různých úrovních. Spojit tyto prostory tak, aby výstup a sestup byl nejen nepozorovatelný, ale zároveň aby byl i účelný, v tom spočívá, jak vidím, pro ostatní velké tajemství, zatímco pro mne je to velká samozřejmost [...] toto prostorové působení a tuto prostorovou úspornost se mi doposud nejlépe podařilo uskutečnit právě v domě Dr. Müllera.“*

Müllerova vila, Praha (1928)

<https://www.youtube.com/watch?v=PEDXTO0u8gE>

(dobové domácí video, 1931)

(stenogram rozhovoru K. Lhoty s A. L.,
Plzeň, 1930)

Raumplan v praxi – samá schodiště!

Lada Hubatová-Vacková: „Loosova kompozice prostoru je ornamentální“
(*Tiché revoluce uvnitř ornamentu* (kat. výst.), Moravská galerie v Brně 2012)

Realizace v Brně a okolí

- rekonstrukce rodinného domu v Jiráskově třídě v Brně (tzv. **Heroldova vila**) – první práce, r. 1910
- **Cukrovar v Hrušovanech** u Brna – stavebníkem cukrovarník Viktor Bauer (r. 1917–1919)
- **Bauerova vila** v Hrušovanech u Brna – stavebníkem cukrovarník Viktor Bauer (r. 1922)
- Rekonstrukce **Bauerova záměčku** v Brně (dnes areál BVV) – stavebníkem cukrovarník Viktor Bauer (r. 1923–1925)

Heroldova vila (1910)

Cukrovar v Hrušovanech u Brna (r. 1917–1919)

Bauerova vila v Hrušovanech u Brna (r. 1922)

Rekonstrukce Bauerova záměčku (r. 1923–1925)

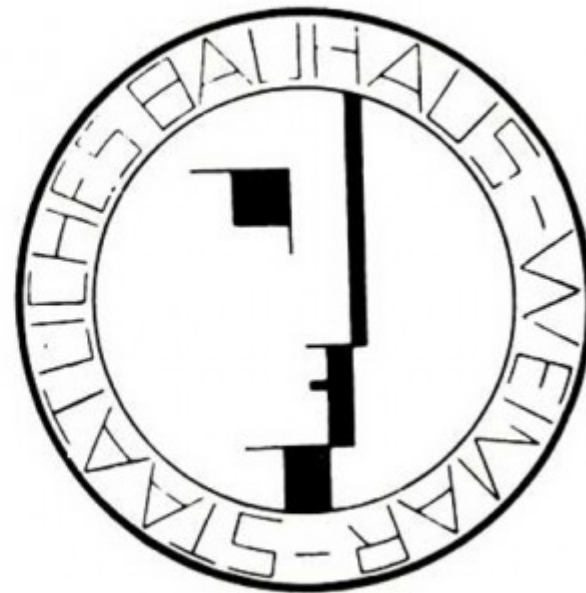
Rekonstrukce Bauerova záměčku (r. 1923–1925)

Staatliches Bauhaus (1919–1933)

- první akademie výtvarného umění specializovaná na design

- **Weimar** (1919–1925): ředitelem Walter Gropius
- **Dessau** (1926–1931): ředitelem Walter Gropius, Hannes Mayer a Ludwig Mies van der Rohe
- **Berlin** (1932–1933): ředitelem Ludwig Mies van der Rohe

Walter Gropius (1883–1969)

- architekt, designér
- 1903–1907: studium architektury v Mnichově a Berlíně
- 1908–1910: zaměstnanec architektonického studia Petra Behrense (spolu s Le Corbusierem a L. M. van der Rohe) / využití skla, oceli a betonu
- od r. 1910 člen Werkbundu (zakladatelem Henry van der Velde / podpora umění a řemesel)
- 1908: Henry van der Velde nabízí Gropiovi vedení školy umění a řemesel ve Weimaru (zavřena v r. 1915 během války)
- 1919: po skončení války zájem o pozici ředitele – sloučením výmarské Vysoké školy výtvarných umění a školy uměleckých řemesel zakládá Staatliches Bauhaus

Struktura výuky

- **Úvodní kurz** (Vorkurs) – společný pro všechny studenty bez ohledu na požadovanou specializaci, vedením pověřen Johannes Itten
- Nejsou specializované ateliéry, ale **dílny** (výroba prototypů určených pro hromadnou výrobu)
- **Mistr formy** (umělec) x **mistr díla** (řemeslník)
- Název Bauhaus odvozen od termínu Bauhütte (stavební huť – výstavba katedrál ve středověku)
- První vyučující / mistři formy: Johannes Itten, Lyonel Feininger, Gerhard Marcks, Paul Klee, Oskar Schlemmer, Wassily Kandinsky and László Moholy-Nagy

Weimarská škola (1919–1925)

Budova bývalé školy umění a řemesel (1906–1907): architekt Henry van der Velde

financování školy: weimarská republika

Vyučující / mistři formy: Johannes Itten, Lyonel Feininger, Gerhard Marcks, Paul Klee, Oskar Schlemmer, Wassily Kandinsky and László Moholy-Nagy

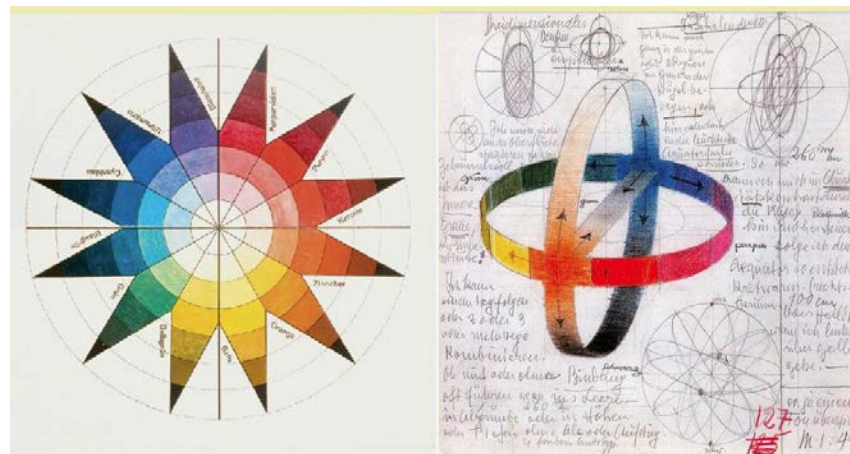
Učitel'ský sbor / Bauhaus-Weimar

Vasilij Kandinskij se svými žáky

Půlroční úvodní kurz: Johannes Itten (švýcarský malíř)

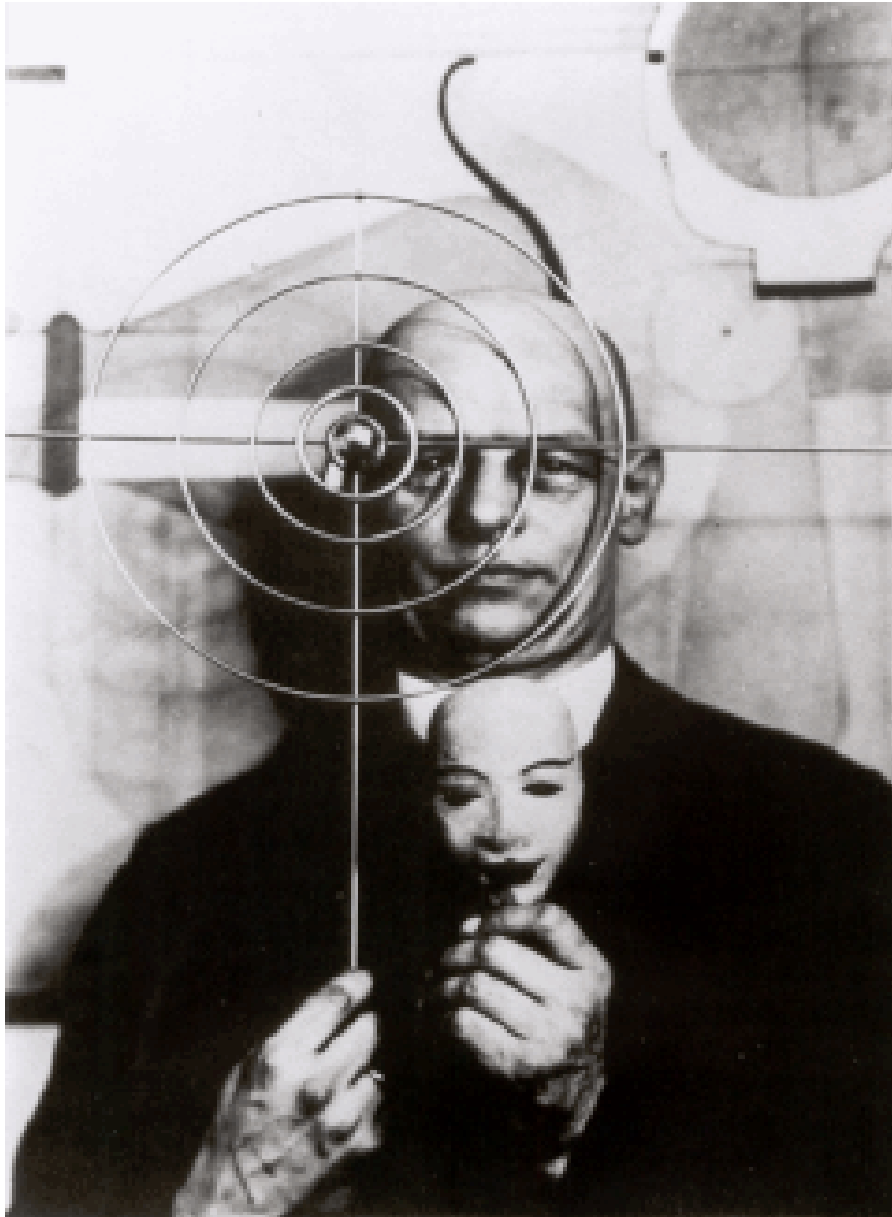
Autor teorie barev / esoterik: stoupenec mazdaznanismu: svět by se měl opět stát zahradou, v níž bude člověk moci hovořit s Bohem / zavedl vegetariánství + dechová cvičení

gustav nagel

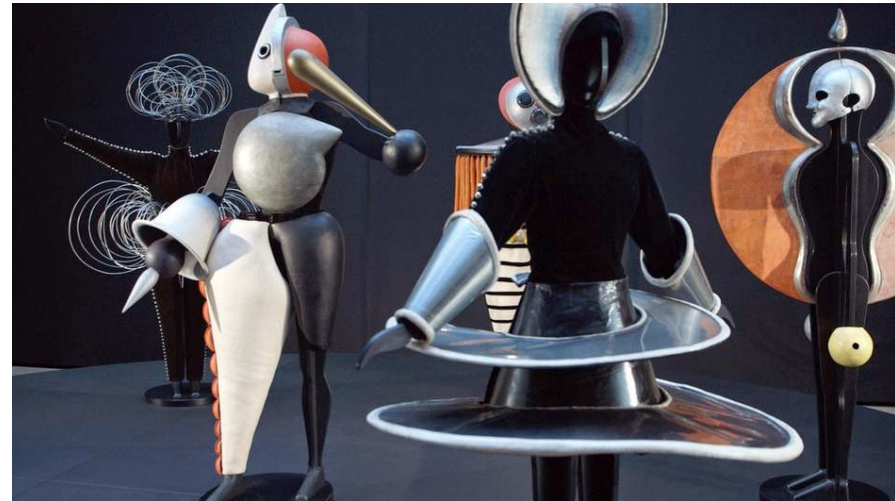
Potulný apoštol / prosazuje zákaz velkých písmen: vliv na typografii Bauhausu

Oskar Schlemmer (1888–1943)

malíř, sochař, choreograf, designér
od r. 1923 mistr formy v divadelní
dílně (dříve v sochařské dílně)

Nejslavnější dílo: triadický balet
(Triadisches Ballett)

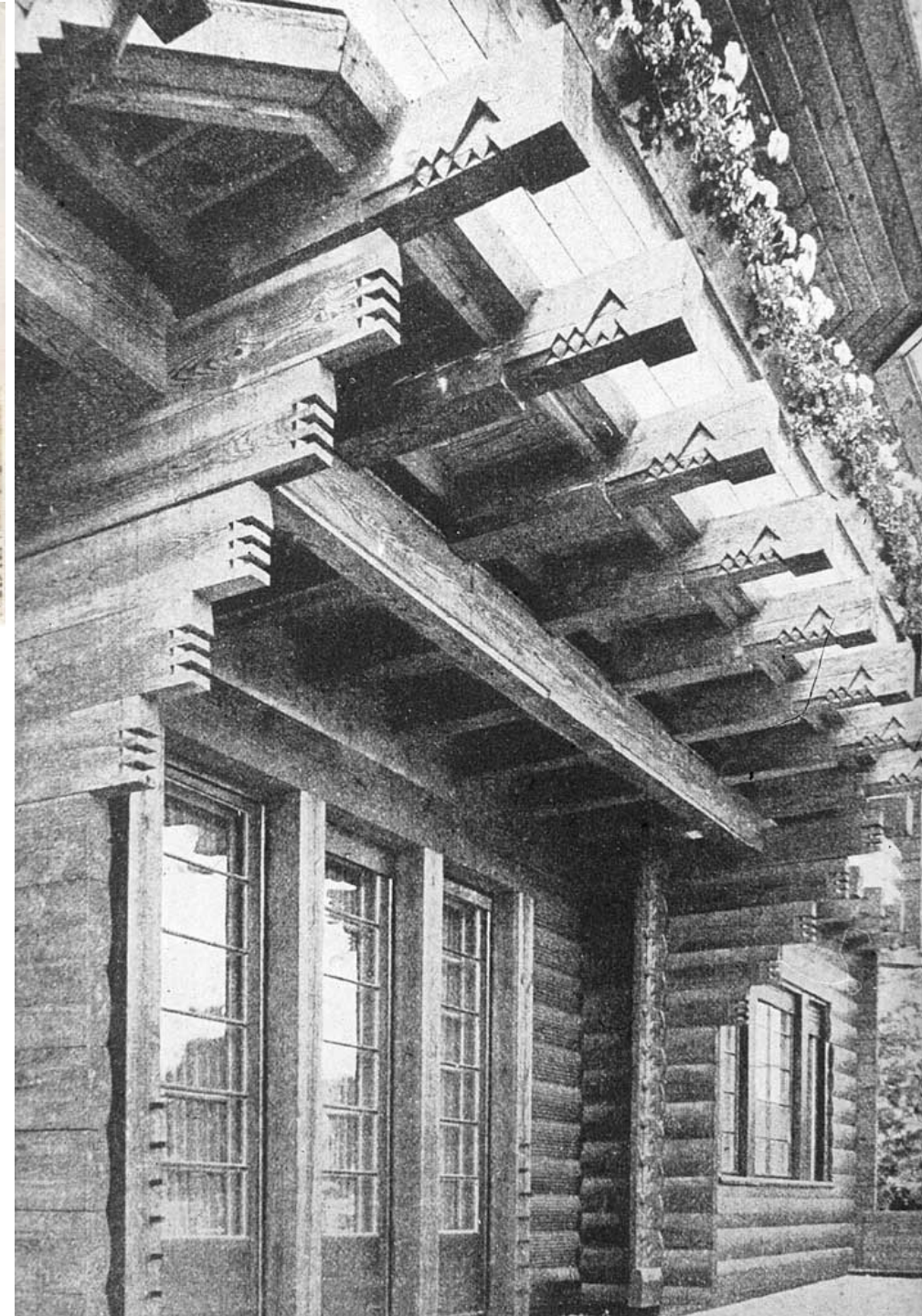
Založeno na principu trojice: 3 akty, 3
herci (2 muži, 1 žena), 12 tanců and 18
kostýmů

<https://www.youtube.com/watch?v=87jErmpIUpA>

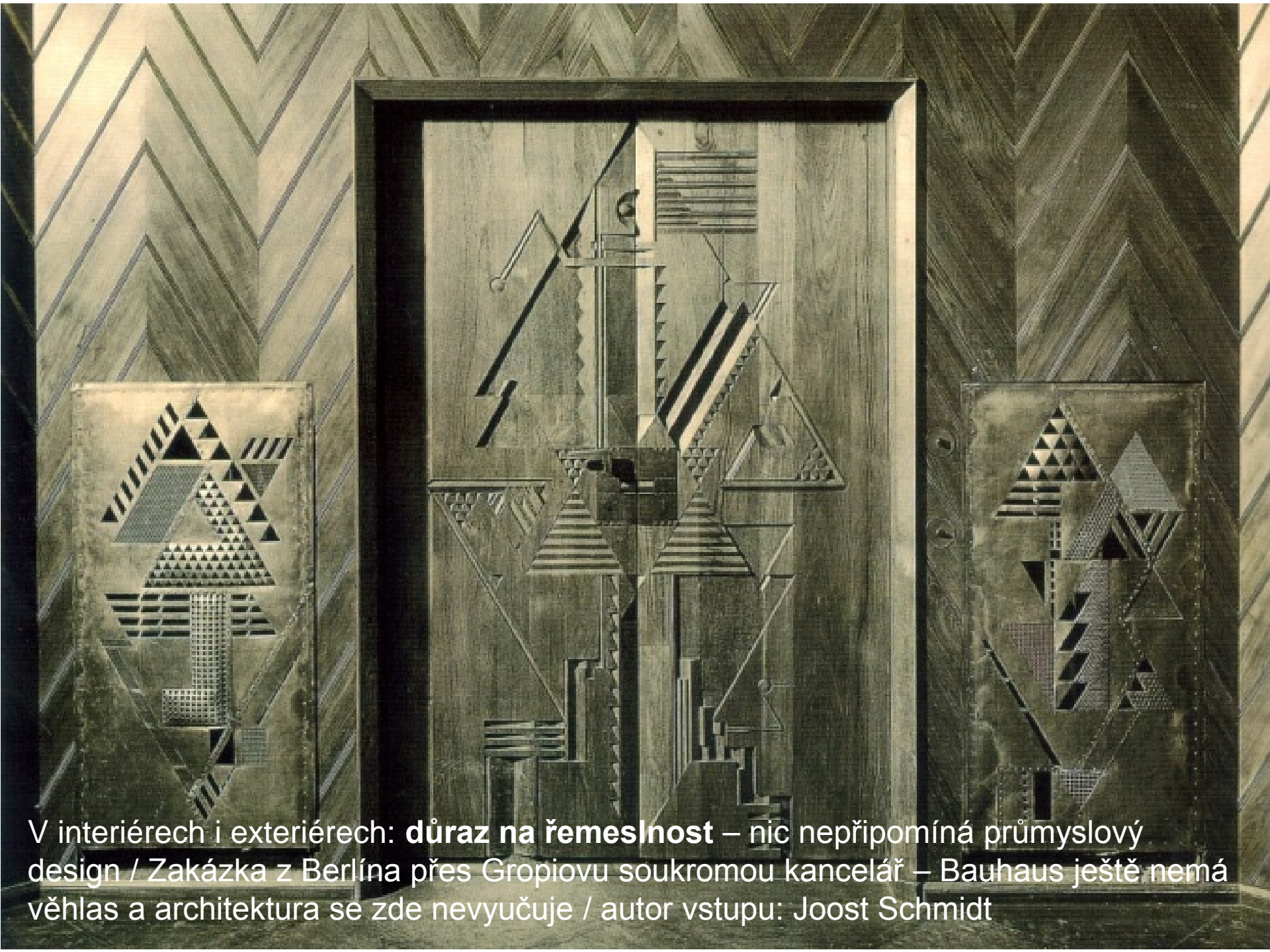

Walter Gropius – Adolf Meyer, ***Haus Sommerfeld***, Berlín, 1920–1922, foto: Carl Rogge, 1923
budova zničena během 2. světové války

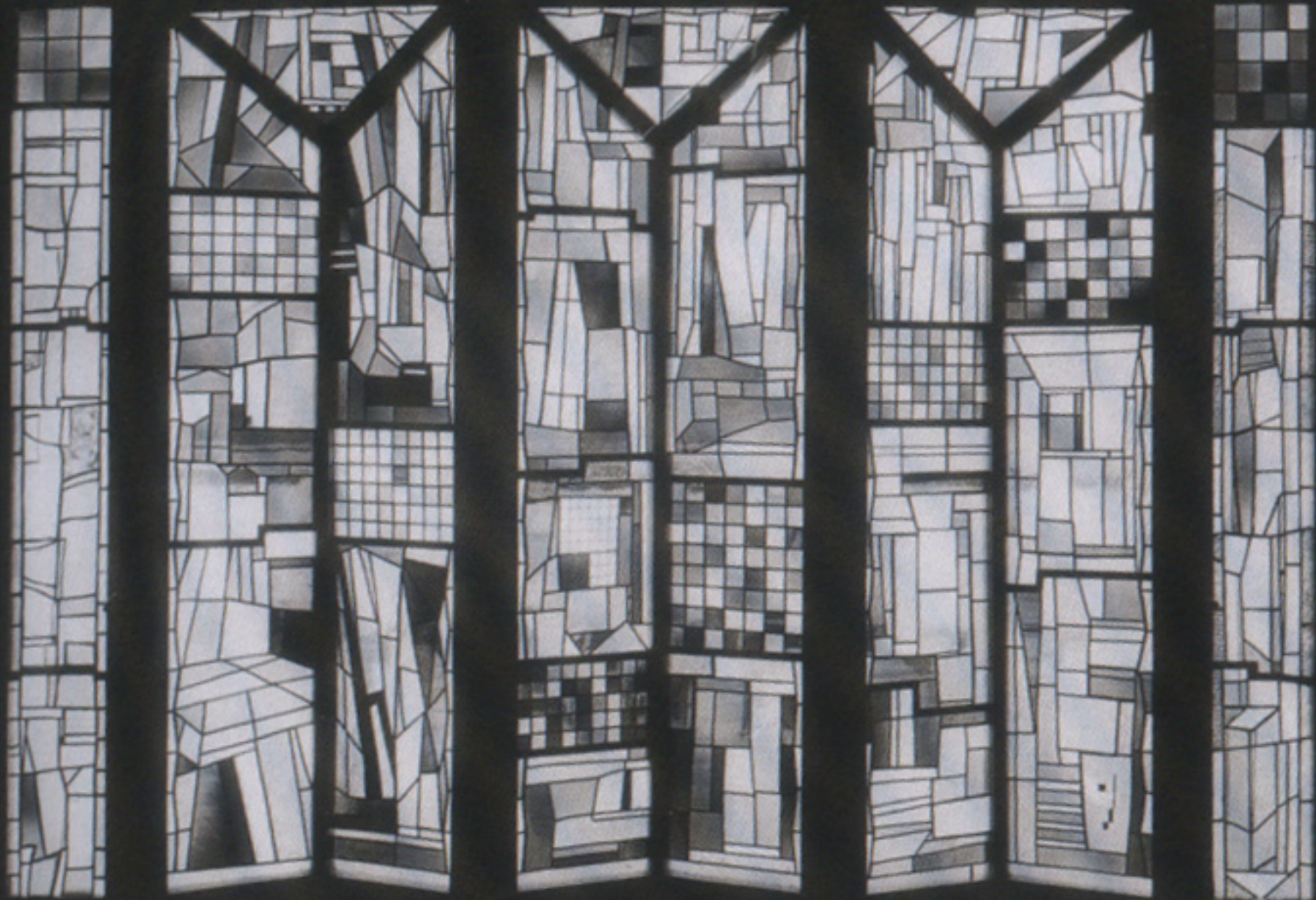
první zakázka pro Bauhaus – Gesamtkunstwerk podle Gropiových představ / stavebníkem
bohatý průmyslník a obchodník se dřevem Adolf Sommerfeld: požadavek, aby stavba
byla ze dřeva (trámy na stavbu lodí: nedostatek stavebního materiálu po WWI)

Dřevořezba na schodišti: Joost Schmidt; křesla: Marcel Breuer, 1920~1921, vitráže: Josef Albers (tehdy studenti)

V interiérech i exteriérech: **důraz na řemeslnost** – nic nepřipomíná průmyslový design / Zakázka z Berlína přes Gropiovu soukromou kancelář – Bauhaus ještě nemá věhlas a architektura se zde nevyučuje / autor vstupu: Joost Schmidt

Mistři formy (Weimar)

- **Johannes Itten** – úvodní kurz
- **Lothar Schreyer** – divadelní dílna (vystřídal ho Schlemmer)
- **Oskar Schlemmer** – divadelní dílna (scénografie)
- **Georg Muche** – nejmladší pedagog (25 let) – vystřídal Ittena, když se odebral do mazdaznanského centra / malíř, ale navrhl dva experimentální domy (odešel po 6ti letech)
- **Paul Klee** – pedagogem z finančních důvodů / vede dílnu barevného skla / zkoumá přírodní elementární tvary / teorie vychází z praxe

- **Vasilij Kandinskij** – s Gropiem se seznamuje ještě před WWI (korespondují), učí v Moskvě na INchUKu – inspirován manifestem Bauhausu / neúnavný teoretik / dílna nástěnné malby – semináře o barvě, kurz analytické kresby, „vnitřní nutnost“ tvořit
- **Theo van Doesburg**
- **László Moholy Nagy** – v r. 1922 nahradit Ittena / konstruktivista – Itten v mnišském hábitu – Moholy v dělnickém overalu, umělec = inženýr/výrobce, malíř, typograf + fotograf!!!

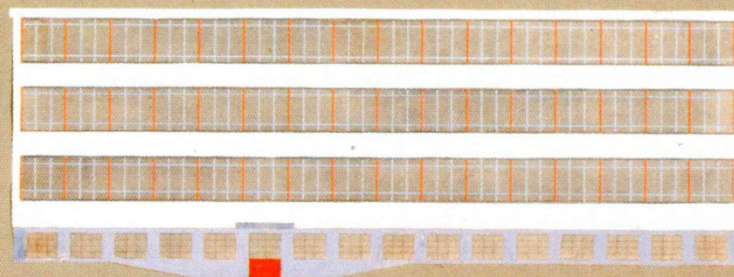
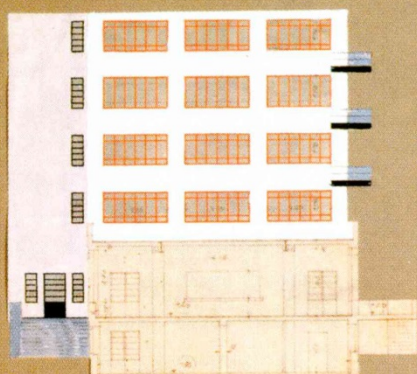
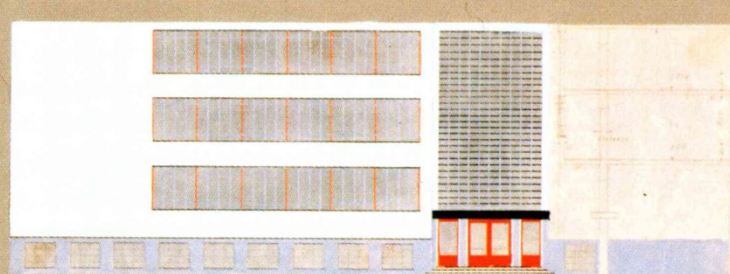
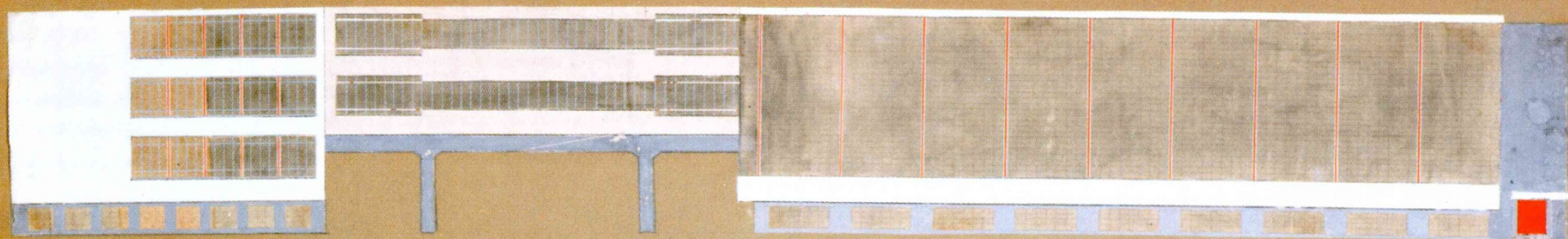
- 1923: výstava Bauhausu – škola získává mnoho nepřátel (již projevy racionalismu)
- opozice ohrožuje existenci školy
- **1925: škola ve Weimaru ukončuje činnost**
(přestává financovat spolková země Durynsko)
/ přichází nabídka z Dessau (zájem i z Wroclawi a Darmstadtu; někteří pedagogové odchází do Frankfurtu)
- **Dessau:** spolková země Anhaltsko, průmyslové město, 25% německého chemického průmyslu + firma Junkers (výroba letadel) / stagnace kulturního života kromě divadla

Škola v Dessau (1926–1932)

Architekt nové budovy: Walter Gropius / stavba rychle roste: nové postupy a materiály

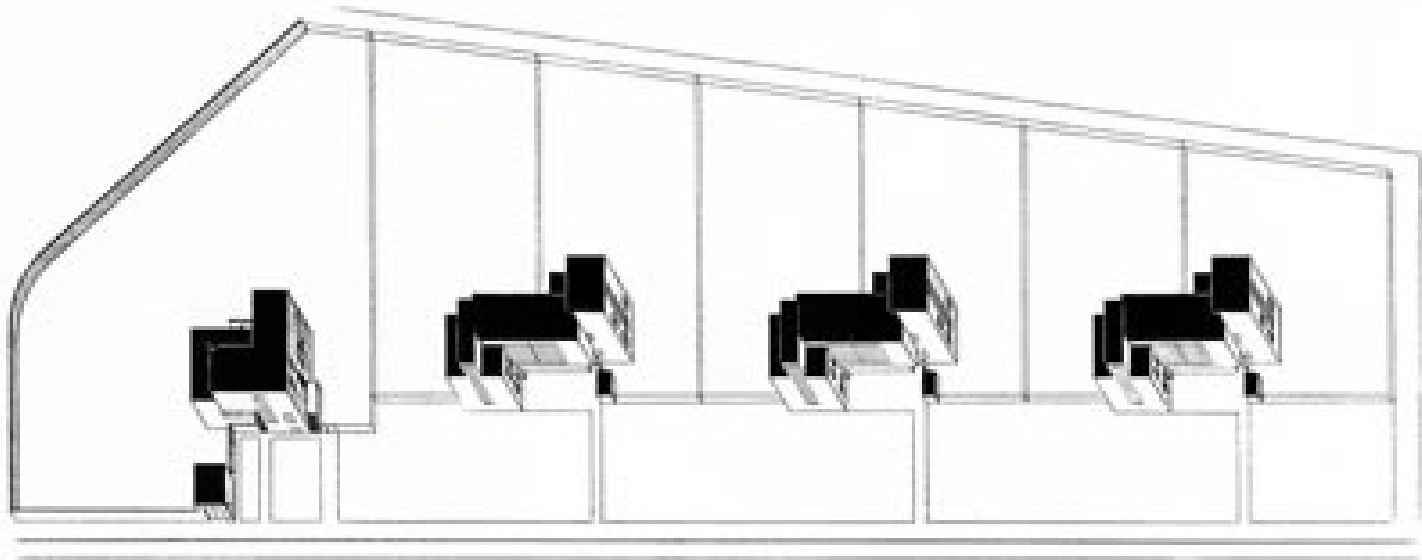
4 domky pro pedagogy, ředitelská vila a 3 dvojdomky (Bergkühnaueralle)

koncept stavebního řešení *koncept stavebního řešení* *koncept stavebního řešení*

„akvárium“ s dílnami: železobeton, sklo, podlahy z dutých dlaždic na trámech

zleva doprava: Gropisu / Feininger / Muche / Klee

Meisterhaus Gropius

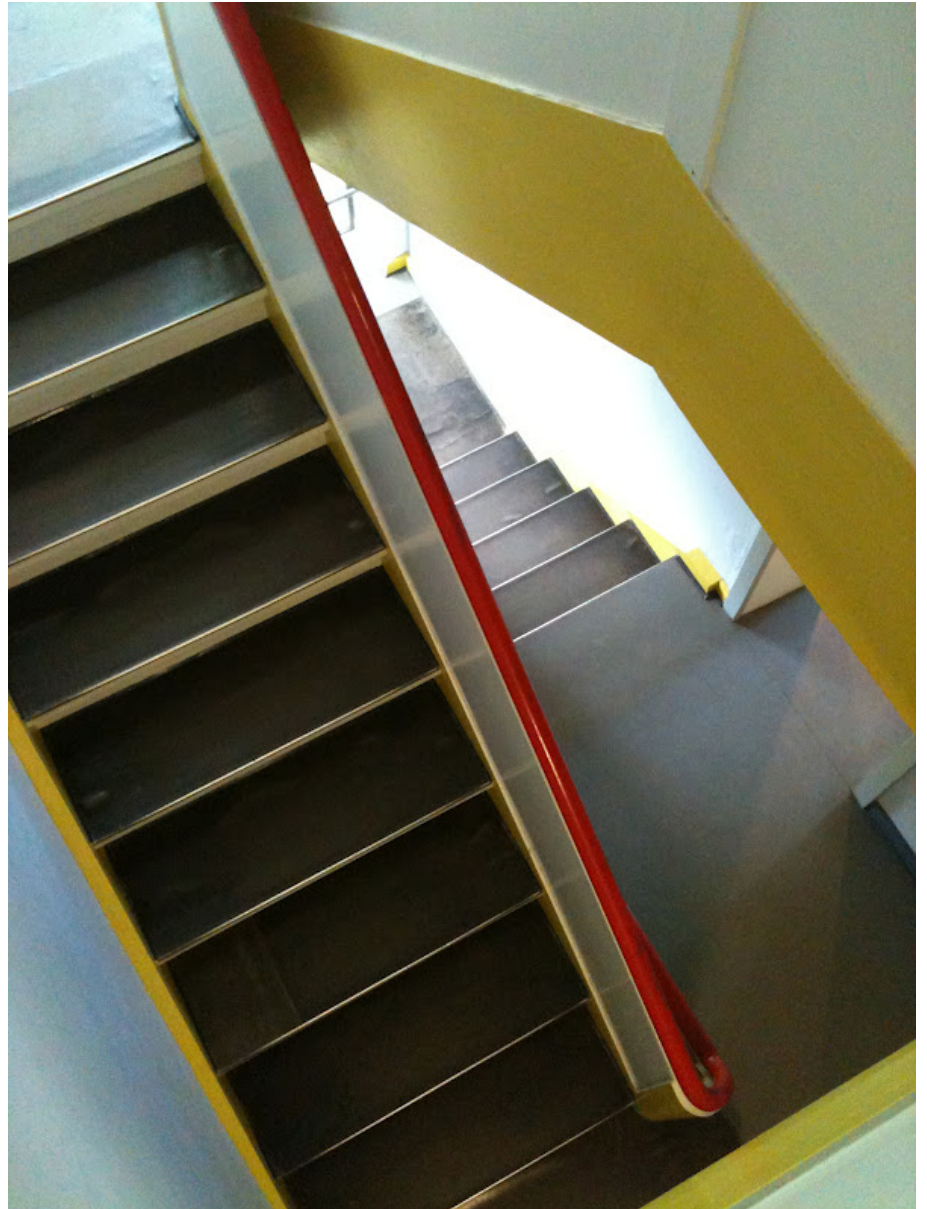
Meisterhaus Muche – Schlemmer

Meisterhaus Moholy Nagy

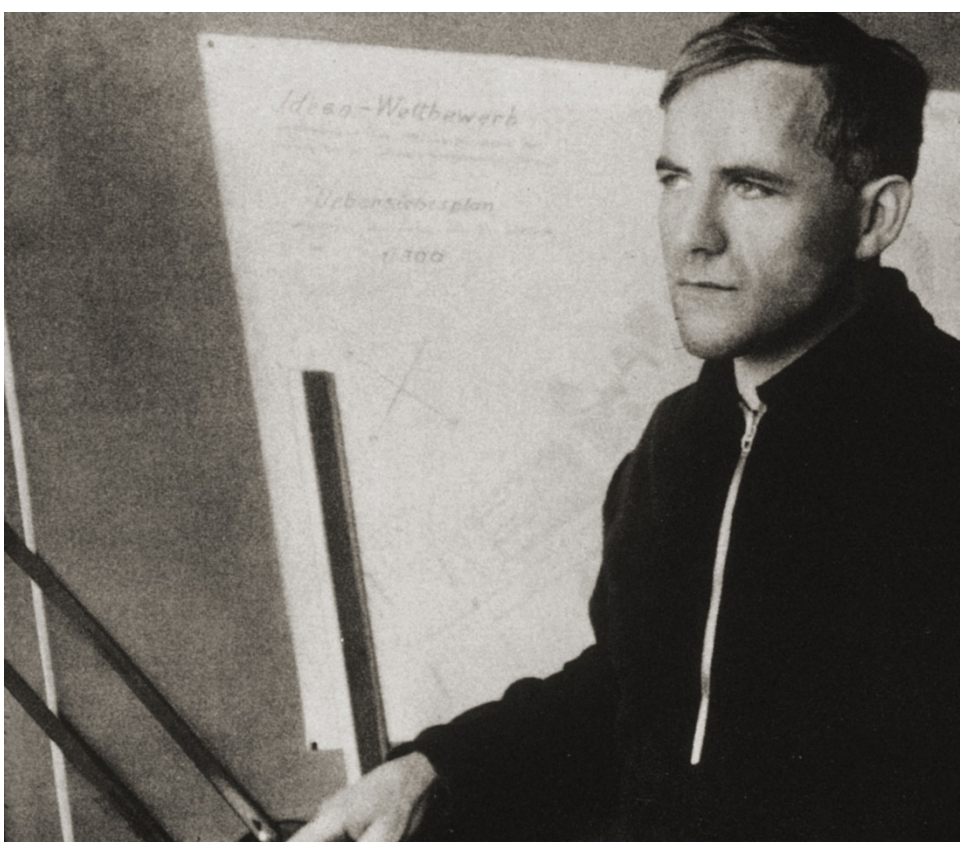
Meisterhaus Klee – Kandinskij

„interní reforma výuky“

- **Gropius:** Bauhaus nemá vychovávat řemeslníky, ale *„nového, doposud neexistujícího spolupracovníka průmyslu a řemesel, jež je stejnou měrou vybaven znalostí techniky i formy.“*
- zánik některých dílen, kde byla vyloučena spolupráce s průmyslem (keramická + barevného skla)
- sloučení dílen (např. nábytkářská + kovodílny): vede absolvent **Marcel Breuer**
- **1927: vznik katedry architektury** (vede Hannes Meyer)

Hannes Meyer (1889–1954)

Gropius zavádí výuku architektury: prvním pedagogem švýcarský architekt Hannes Meyer (marxista – od Gropia odvážný krok / škola ve Weimaru zavřena z politických důvodů – odpor proti levicovému smýšlení)

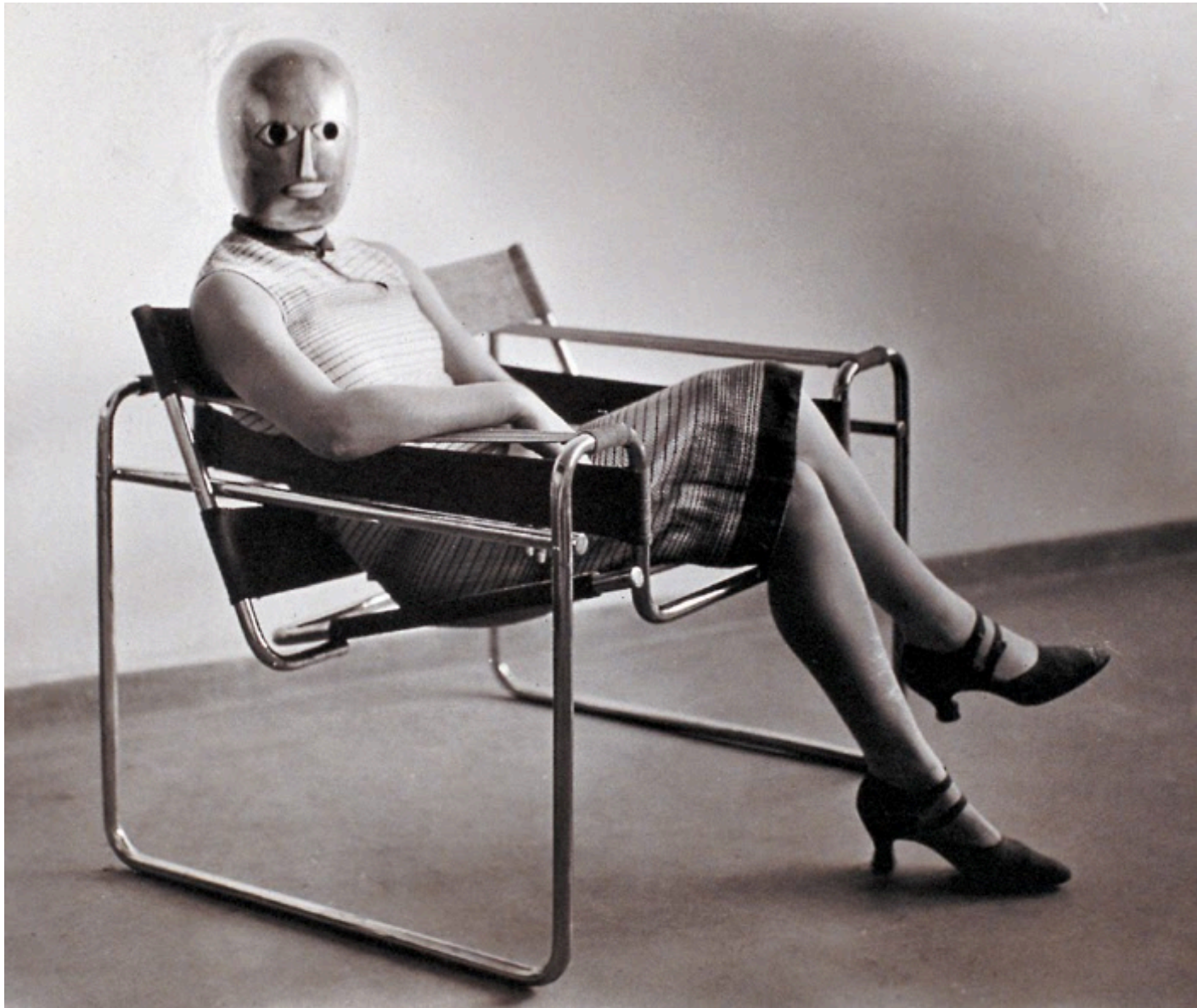
1928: Gropius opouští post ředitele – jmenuje za sebe Meyera (odklon od ezoterična a intuice ve prospěch procesu organizace, tj. teorie stavitelství)

!za jeho působení – reorganizace výuky ve prospěch spolupráce s průmyslem a praktického uplatnění / snaha pokrýt potřeby mas nikoliv produkovat luxus

Zavedl výuku fotografie

1930: střídá ho Mies van der Rohe

Marcel Breuer

Bauhaus Berlín (1932–1933)

- ředitelem Ludwig Mies van der Rohe
- nový pedagog: Lilly Reich
- 11. dubna 1933: Mies přišel do práce a budova obsazena a obklíčena policií (nařčení z šíření protinacistické propagandy a komunistických myšlenek)

